

Guy Swennen - Tekst inleiding - Studiedag - De niet-naleving van het omgangsrecht
Locatie: Brussel, Gebouw Vlaams Parlement 19 maart 2010

Dames en Heren,

Het is mij een genoegen u welkom te mogen heten op deze studiedag. Ik wil beginnen met het intrappen van een open deur van formaat. Er is in de voorbije decennia veel veranderd in onze samenleving op het vlak van wat ik heel algemeen zou willen omschrijven als gezinsvorming. Zowel in zake het samenleven van mensen in een tweerelatie, als in zake de beëindiging daarvan, in zake het beginnen van nieuwe relaties daarna en de gevolgen daarvan, is de verandering gigantisch geweest. En de wetgever heeft eerst schoorvoetend en vervolgens met een poging tot een inhaalbeweging met zeven mijlslarzen gevolgd. De tijd voor een zelfs maar samenvattende analyse in dat verband heb ik hier uiteraard niet. Maar één zaak is overduidelijk en onbetwistbaar.

De niet-naleving van het omgangsrecht blijft een brandend actueel maatschappelijk probleem. Gaande van kleine ergernissen zoals het laattijdig brengen of ophalen van kinderen tot en met het boycotten van het omgangsrecht (wat kan leiden tot ouderverstoting of oudervervreemding). Samen met de maatschappelijke evolutie, die het aantal echtscheidingen en scheidingen steeds verder deed stijgen, zijn ook de klachten over de niet-naleving van het omgangsrecht gestegen.

In de voorbije decennia was de problematiek van de niet-naleving van het omgangsrecht lange tijd een schrijnend onrecht waar zo goed als niet tegen opgetreden werd. Er heerste zo een sfeertje van 'Laisser faire, laisser passer.' In hoofde van de onwillige ouder heerste het gevoel van 'ze doen mij toch niks'. Klachten, zelfs ingeval van opeenvolging ervan, werden veelal geseponneerd. De aanpak van de niet-naleving van het omgangsrecht kwam in de praktijk neer op het vervolgen (en bij veroordeling, de opsluiting) van de schuldige (artikelen 431 en 432 van het strafwetboek). Niet meteen de meest wenselijke oplossing uiteraard. Noch voor de schuldig bevonden ouder, noch voor de in het gelijk gestelde ouder, en in de allereerste plaats niet voor het kind of de kinderen. Maar het was lange tijd de enige noodboei om proberen recht te zoeken in schrijnende situaties. Om nog te zwijgen over de tijd die erover ging, en nog altijd gaat, vooraleer het zover was. Velen gewaagden en gewagen van een lapmiddel, omdat voor het zover is, de onwillige ouder maximaal de tijd gekregen heeft om de oudervervreemding onomkeerbaar te organiseren.

Onder de toenemende druk van belangenorganisaties, die dit schrijnend onrecht steeds opnieuw aan de kaak stelde, is de kwestie langzaam maar zeker ook op de politieke agenda gekomen. Parlementaire vragen en initiatieven volgden elkaar in een steeds sneller tempo op. Ook binnen de rechterlijke macht bewoog één en ander, wat culmineerde in een aantal (toen) opzienbarende vonnissen, waarin de persoon die obstinaat weigerde het kind (of de kinderen) mee te geven met de gewezen partner, daadwerkelijk tot een celstraf veroordeeld werd.

En parallel hiermee veranderde door een rits initiatieven van belangengroepen en politieke initiatieven de attitude van scheidende ouders in de goede richting. Er kwam een mentaliteitswijziging. Steeds meer gingen scheidende koppels over tot een akkoordscheiding. Over de jaren heen is de akkoordscheiding veruit de belangrijkste vorm van uit elkaar gaan geworden, ook wat betreft het verblijf van de kinderen, en de naleving daarvan. In het belang van het kind wordt er meer en meer van uitgegaan dat een blijvende band met beide ouders een zegen is voor het welzijn van

Guy Swennen - Tekst inleiding - Studiedag - De niet-naleving van het omgangsrecht
Locatie: Brussel, Gebouw Vlaams Parlement 19 maart 2010

het kind. De invoering van het wettelijk principe en uitgangspunt van de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag(ook gezagsco-ouderschap genoemd) was midden de jaren negentig een eerste trendbrekend moment.

Een parlementaire mijlpaal die zowat de ultieme wetgevende bezegeling moest worden van de geschetste evolutie was de wet van 18 juli 2006 'tot het bevoorrechten van een gelijkmatig verdeelde huisvesting van het kind van wie de ouders gescheiden zijn en tot regeling van de gedwongen tenuitvoerlegging in zake huisvesting van het kind'.

Wat die wet aan nieuwe bepalingen bevatte zal in de navolgende uiteenzettingen uitvoerig aan bod komen. Ik zal er dan ook niet bij stilstaan.

Drie en een half jaar na die nieuwe wet is een grondige evaluatie zeker op zijn plaats. Vraag is of de nieuwe wet grote verbetering in de praktijk heeft teweeggebracht. Het beantwoorden van die vraag is allesbehalve voor de hand liggend. Ik heb een aantal aanwijzingen van diverse aard die duidelijk maken dat een vernieuwde maatschappelijke en parlementaire aandacht voor de problematiek meer dan aangewezen is. Daarom organiseerde ik deze studiedag. Die aandacht is de voorbije jaren wat verslapt, de vraagstelling rond vernieuwende initiatieven is wat stilgevallen. Wat op zich niet onlogisch is na de invoering van een nieuwe wet. Een traditie die echter niet te lang mag duren, want anders is het een slechte traditie.

Welke zijn nu de aanwijzingen die pleiten voor een grotere aandacht en eventueel nieuwe initiatieven of benaderingen?

TEN EERSTE. De cijfers. Cijfers zijn er weinig. Zo werd bijvoorbeeld door de minister van justitie geantwoord dat geen cijfers worden bijgehouden over de beïnvloeding van kinderen om het contact met de andere ouder te verbreken (vrij logisch vermits dit niet als een strafbaar feit wordt aangemerkt; uitsluitend het herhaaldelijk niet meegeven van het kind is strafbaar gesteld onder de noemer 'familieverlating'). Op een recente vraag naar de toepassing van de 'snelprocedure' in zake omgangsrecht was het antwoord idem dito: er worden daar geen cijfers over bijgehouden.

Bijkomend probleem is dat de cijfers, die wel beschikbaar zijn, steeds benaderend zijn en met de nodige omzichtigheid gehanteerd moeten worden.

Gaan we even terug in de tijd dan leren we dat tussen 2000 en 2002 50 303 klachten betreffende het niet-respecteren van het omgangsrecht bij de diverse parketten werden neergelegd. Hiervan werden er 22 075 zonder gevolg geklasseerd, of 44 %. Reeds in 1993 werden ongeveer de helft van de dossiers geseponneerd.

Over de jaren 2007/2008 werden 35.454 zaken 'niet-naleven van het omgangsrecht' geregistreerd door de parketten: 17.414 in 2007 en 18.040 in 2008. In deze cijfers zitten de gegevens van het parket van Brussel niet, omdat dat andere registratie- en telregels hanteert (over 2007/2008 gaat het om 4.138 zaken).

Van de 35.454 zaken waren er op datum van 10 januari 2009 (moment van de laatste gegevensextractie) 16.998 zonder gevolg geklasseerd, of 47,9 %. Meer dan de helft van de zonder gevolg klasseringen gebeurt omwille van het ontbreken van het ontbreken van een misdrijf (22,9 %), een geregulariseerde toestand (16,1 %) of onvoldoende bewijzen (14,5 %).

Guy Swennen - Tekst inleiding - Studiedag - De niet-naleving van het omgangsrecht
Locatie: Brussel, Gebouw Vlaams Parlement 19 maart 2010

Over 2007 zouden 121 vonnissen niet naleven omgangsrecht uitgesproken zijn, in 2008 52.

Zoals reeds aangegeven moet deze cijfers met de nodige omzichtigheid gehanteerd worden. Dat neemt echter niet weg dat de cijfers nog steeds duiden op een belangrijk maatschappelijk probleem en dat bij de betrokkenen heel wat frustratie blijft bestaan over de moeilijkheid om het omgangsrecht correct te laten naleven wanneer één van de partijen van slechte wil is.

TEN TWEEDE. Dezelfde conclusie komt naar voren uit een internetenquête die ik onder advocaten met de voorkeurmaterie familierecht organiseerde naar aanleiding van de tweejarige verjaardag van de nieuwe echtscheidingswet. Dat was in september, enkele maanden geleden. Daaruit blijkt dat de niet-naleving van het omgangsrecht als belangrijkste blijvend knelpunt aangestipt wordt na de invoering van de nieuwe echtscheidingswetgeving, die een bijzonder positieve evaluatie krijgt van de praktijkadvocaten. Waar zowat 73 % van de respondenten de nieuwe echtscheidingswet een verbetering vindt, en twee derde stelt dat het aantal vechtscheidingen verminderd is, kwalificeren de respondenten het 'onvermogen' om de omgangsregeling te laten naleven als belangrijkste minpunt (6,64 op een schaal van 10).

TEN DERDE. Mijn ervaring als advocaat leert mij dat de niet-naleving van het omgangsrecht een dagelijkse bron van doffe ellende, van kommer en kwel blijft. De algemene houding en verstandhouding na scheiding over de blijvende band met beide ouders in het belang van het kind is erg verbeterd, maar de harde kern van de niet-naleving van het omgangsrecht blijft een niet te onderschatten realiteit. In omvang en in intensiteit.

Ik hoop samen met u allen dat in de komende uren nieuwe inzichten en bouwstenen aangereikt worden om de strijd tegen dit pijnlijk onrecht verder op te voeren.

Ik wil bij voorbaat al iedereen danken voor de deelname aan deze studiedag, en allen die meewerkten aan de voorbereiding ervan, in het bijzonder mijn trouwe medewerker op de studiedienst, Eddy Imbrechts.

Dank ook aan de sprekers die nu gaan volgen.

Ik geef dan nu graag het woord aan een monument uit ons Familierecht, Professor Patrick Senaeve.